

Анна Ахматова – в українському інтер'єрі

(до 130 – річчя від дня народження поетеси)

Н. Альтман. А. Ахматова, 1914. Фрагмент

Київ

Древній град неначе вимер,
Дивний мій приїзд.
Над рікою Володимир
Чорний хрест підніс.
Шелестливі липи й в'язи –
Трепетний нічліг.
Зір вознесені алмази
Богові до ніг.
Шлях мій слави та офіри
Тут закінчу я.
Й ти, що був мені до міри,
І любов моя.

Літо 1914 року

(переклад Дмитра Павличка)

Презентацію підготувала Раздобудько Л. В.,
бібліотекар I категорії.

*«Вовсе нет у меня родословной,
Кроме солнечной и баснословной...»*

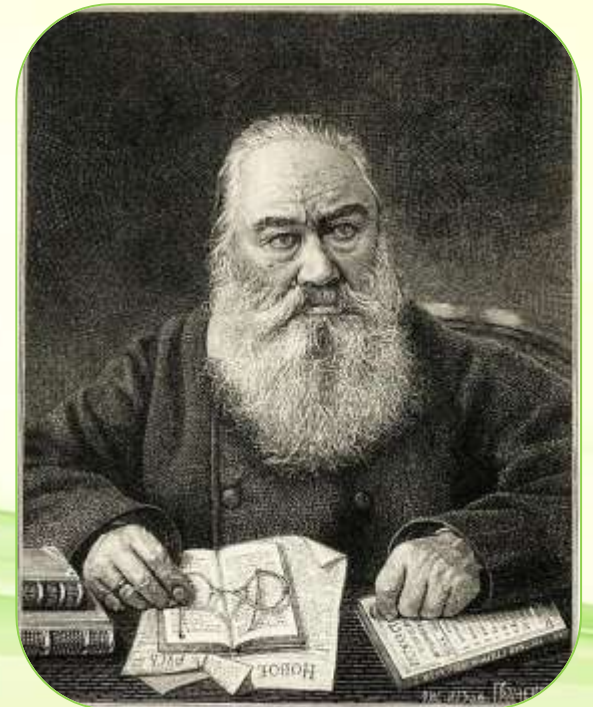
Прадіди Ахматової по батьківській лінії були незначного походження і вислужили дворянство на військовій службі.

Андрій Якович Горенко (прадід по прямій чоловічій лінії) походив із кріпаків поміщика Орлова (село Матусове, Черкаського повіту Київської губернії). Народився він близько 1784 року. У грудні 1805 р. за рекрутської повинності був направлений рядовим до 41-го Єгерського полку. За роки служби дослужився до прапорщика. Збереглася метрика, в якій сказано, що 7 серпня 1818 р. «у унтер-офіцера Єгерського полку Андрія Яковича Горенко і дружини його Марії народився син Антоній» – дід Ахматової.

Прадіди по материнській лінії – Іван Дмитрович Стогов і особливо Єгор Миколайович Мотовілов були родовитими дворянами. Яскраві портрети їх обох змалював дід Ахматової – Еразм Іванович Стогов у своїх спогадах. Стогови вели свій рід від новгородських бояр.

У 1837 р. Еразм Стогов був призначений начальником канцелярії Київського генерал-губернатора Д. Г. Бібікова, облаштувавшись таким чином в Україні.

Еразм Іванович Стогов (1797–1880) – рідний дід Анни Андріївни по материнській лінії. Гравюра, виконана Г. І. Грачовим, з'явилась в 1903 році в журналі "Русская старина", де друкувались його мемуари.

Батько Ахматової – **Андрій Антонович Горенко** народився у Севастополі 13 січня 1848 р. Коли йому виповнилося десять років, його віддали кадетом до Чорноморської штурманської роти. З 14-ти років він був переведений в юнкери, а у 20 – в кондуктори корпусу інженер-механіків Чорноморського флоту.

У 1887 р. звільнився з військово-морського флоту і жив з сім'єю в Одесі. У 1890 р. вступив на цивільну службу в Державний контроль. 1905 р. вийшов у відставку в чині статського радника. Згодом викладав у юнкерських класах в Миколаєві. Потім – у Морському училищі (Петербург). Влітку 1915 р., після важкої хвороби, Андрій Антонович помер на руках у Анни Ахматової. Похований у Санкт–Петербурзі.

Мати Ахматової **Інна Еразмівна Горенко**, уроджена Стогова, була інтелігентною, начитаною жінкою, товаришувала з представниками творчої еліти Одеси, жила в Україні, померла і похована на Поділлі, в селі Слобідці Шелехівській Хмельницької області, де була садиба її сестри Галини.

Київ. 1909. Сім'я Горенко. Ахматова з братами Андрієм, Віктором і сестрою Ією. У центрі мати – Інна Еразмівна.

Одеса в житті Ахматової

*А если когда-нибудь в этой стране
Воздвигнуть задумают памятник мне,
Согласье на это даю торжество,
Но только с условием – не ставить его
Ни около моря, где я родилась:
Последняя с морем разорвана связь...*

Анна Ахматова народилася 23 червня 1889 року в передмісті Одеси в районі 11 станції Великого Фонтану. *"Народилася я на дачі Саракіні ... Дачка ця (вірніше, хатинка) стояла в глибині дуже вузької, що йде вниз, ділянки землі – поруч з поштою. Морський берег там крутий, і рейки паровичка йшли по самому краю"* – писала Ахматова.

29 грудня 1889 року Ганна Андріївна була хрещена в Одесі в кафедральному Преображенському соборі на Соборній площі. Коли Ані було одинадцять місяців, сім'я перебралася на північ: спочатку до Павловська, потім у Царське село. Але щоліта незмінно проводили на березі Чорного моря. В рідне місто приїжджала тричі - в 1904, 1906, 1909 роках.

*Інна та Андрій Горенко,
на руках – Ріка, Інна, Анна, Андрій.*

Берег Великого Фонтану

Київ в житті поетеси

Сім'я Горенків розпалася, коли дівчині було 16 років. Анну на чотири роки відправили з Петербурга у Київ. Оселилася у своєї кузини і декілька років проживала в її сім'ї. Пам'ять про київський період життя поетеси береже вишукано виконана меморіальна дошка на будинку стилю модерн по вулиці Заньковецької 7.

В 1906-1907 роках Анна Ахматова навчалася в Київській Фундуклеєвській гімназії. А з 1908 по 1909 – на юридичному факультеті Вищих жіночих курсів. У Києві вона почала свій «Київський зошит», багато її віршів присвячено Києву.

*Древний город словно вымер,
Странен мой приезд.
Над рекой своей Владимир
Поднял черный крест.
Липы шумные и вязы
По садам темны,
Звезд иглистые алмазы
К богу взнесены.
Путь мой жертвенный и славный
Здесь окончу я,
Но со мной лишь ты, мне равный,
Да любовь моя.*

Анна Ахматова, 1914

У Києві 25 квітня 1910 р. Анна Горенко одружилася з російським поетом Миколою Гумільовим. Вони вінчалися в Микільській церкві на тодішній околиці Києва. *«25 квітня 1910 року я вийшла заміж за Гумільова, — писала майбутня поетеса. – Вінчалися ми за Дніпром, у сільській церкві».*

Батько рішуче заборонив їй підписувати декадентські вірші його прізвищем, тож Анна обере прізвище прабабці – Ахматова.

Разом зі своїм чоловіком у Києві почала працювати в акмеїстичному літературному гуртку “Цех поетів”.

А.А.Ахматова. Фото, 1910 р.

Микільська церква

Микола Гумільов і Анна Ахматова
з сином Левом. 1915 р.

Поділля в житті Ахматової

*«Здесь все то же, то же, что и прежде,
Здесь напрасным кажется мечтать.
В доме у дороги непроезжей
Надо рано ставни заперать...»*
Травень, 1912 р.

На Хмельниччині (село Слобідка-Шелехівська Деражнянського району) є дуже затишний, багатий на меморіальні речі музей поетеси, розгорнутий у колишньому невеликому маєтку її тітки по матері – Анни Еразмівни Вакар. Відомо, що Ахматова відвідувала ці місця неодноразово – у 1896, 1906, 1910, 1911, 1912, 1914 роках, а на сільському цвинтарі похована її мати – Інна Еразмівна Горенко.

Музей було відкрито у 1989 р. до 100-річчя з дня народження Анни Ахматової. Він став володарем безцінних скарбів: серед іншого тут зберігаються окуляри, філіжанка з блюдцем, елегантна течка для віршів, таємнича скринька, де на дзеркальній поверхні під певним кутом зору проступає світлина – груповий портрет п'яťох військових, що серед них, напевно, і Микола Гумільов.

*Білий шалик
та знамениті ахматовські чотки-намисто*

На подвір'ї перед музеєм встановлено перший в Україні пам'ятник Ахматовій – робота Санкт-Петербурзького скульптора Володимира Зайка. Щороку 23 червня, до дня народження Анни Андріївни, тут відбуваються Ахматівські читання. Темою читань стають переклади – як з Ахматової, так і її власні, – а перекладала вона з 50-х світових мов і, зокрема, з української. І Франкові «Вольні сонети», і його «Зів'яле листя» в її версії переконують, що вона органічно відчувала українську мову в усіх її стилістичних нюансах, і якщо мова ця не стала для Анни Андріївни мовою власної творчості, то безумовно українська була для неї мовою високої поезії.

*Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє серденько – колюче терня?
Чом твої устонька – тиха молитва,
А твоє слово острє, як бритва?
Чом твої очі сяють тим чаром,
Що то запалює серце пожаром?
Ох, тії очі, темніші ночі,
Хто в них задивиться, й сонця не хоче!
І чом твій усміх – для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?
Ой ти, дівчино, ясная зоре!
Ти мої радощі, ти моє горе!
Тебе видаючи, любити мушу,
Тебе кохаючи, загублю душу.*

*Стройная девушка, меньше орешка,
Что ж в твоём сердце злая насмешка?
Что ж твои губы – словно молитва,
Что ж твои речи – острая бритва?
Нежно сияют глаз твоих чары,
Что зажигают в сердце пожары.
Ах, эти очи, пасмурней ночи,
Тот, кто их видел, – солнца не хочет!
Что ж мне улыбка стала страданьем,
Сердце, как в буре, бьется желаньем?
Ясная зорька, что в твоём взоре?
Ты – моя радость, ты – мое горе!
Встречи добившись, пылко люблю я,
Пылко влюбившись, душу сгублю я.*

Тышлер А. Г.
Портрет А.А. Ахматовой. 1943 р.

(переклад І. Римарук)
Рідше в сні приходить, слава Богу,
Більше не ввижається ніде.
Ліз туман на збілену дорогу,
І на плесо бистра тінь паде.

Цілу днину не вмовкали дзвони
Над ріллистим простором землі.
Пут дзвіниці Лаврські від Іони
Над усе сильніші в дальній млі.

Із кущів бузкових буйноквітних
Зрізала гілки, що відцвіли.
Мурами укріплень старожитних
Два монахи тихо перейшли.

Світ збагненний, рідний і тілесний,
Ти мені, незрячий, розповий.
Дав цілющий трунок цар небесний –
Нелюбіві спокій крижаний.

1912

(переклад І. Римарук)
Удалося ж якось розлучитись
І вогонь загасити вдалось.
Вічний вороже, час вам навчитись
Полюбити на правду когось.

Вільна я. Все для мене забава, –
Муза втішить у смутку нічнім,
Прителюється вдосвіта слава
З қалатальцем тріскучим своїм.

Пож не варто за мене молитись,
Озиратись, пішовши мерщій...
В падолисті мені звеселитись,
В чорнім вітрі знайти супокій.

Як дарунок, прийму я розлуку,
І твоє забуття – благодать.
Па на хресну, скажи мені, муку
Чи посмієш ти іншу послать?

1921

(переклад С. Жолоб)
Мені не обіцяний ти ані Богом,
Ні навіть таємним передчуттям.
Чого ж уночі перед темним порогом
Спinyaєшся, як біля райських брам?
Не вийду, не крикну: «О, будь єдиним,
До смертного часу дай руку свою!»
Я тільки голосом лебединим
З неправедним місяцем говорю.

1915

За свідченнями українських поетів Тереня Масенка і Миколи Бажана, який супроводжував Анну Ахматову до Італії 1964 р. на вручення премії «Етна Таорміна», у роки юності, живучи в Києві, Анна Ахматова полюбила українську мову. Терень Масенко у своєму творі «Роман пам'яті» описує, як Ахматова взяла в руки його «Книгу лірики» й почала читати вголос легко й точно з чистою вимовою і правильними наголосами.

– Ви так добре знаєте українську мову, – кажу я.

– Вона рідна мені, це мова моєї матері. Ви, здається, забули, що моє прізвище Горенко!»

1925 р.

1946 р.

1962 р.

Література у фонді бібліотеки

Ахматова Анна.

Сочинения : в 2 т. / А. А. Ахматова. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Худож. лит., 1990 – .
Т. 2 : Проза. Переводы / ред.: В. Фридлянд, Н. Гришкина. – 1990.

Ахматова Анна.

Стихи и проза / А. А. Ахматова. – Москва : Искусство, 1989. – 207 с.

Ахматова Анна.

"Узнают голос мой..." Образ поэта : стихотворения : поэмы : проза / А. А. Ахматова. – Москва : Педагогика, 1989.

Ахматова Анна.

Стихотворения и поэмы / А. А. Ахматова. – Москва : Молодая гвардия, 1989. – 221 с. : цв. ил. – (XX век: поэт и время ; вып. 6).

Ахматова Анна.

Лирика / А. А. Ахматова. – Москва : Худож. лит., 1989. – 415 с. : ил. – (Классики и современники. Поэтическая б-ка)

Ахматова Анна.

Вечеръ: стихи / А. А. Ахматова. – Репринтное воспроизв. изд. 1912 г. – Москва : Книга, 1988.

И в скольких жила зеркалах: стихи, посвященные А. Ахматовой / сост. Г. Смоляковой. – Винница : Континент-ПРИМ, 1995. – 320 с.

Використані джерела:

1. О'лір О. Анна Ахматова – в українському інтер'єрі. Подільська обитель поетеси [Електронний ресурс] / Олена О'лір // День : газета . – 2012. – № 134. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/anna-ahmatova-v-ukrayinskomu-interieri> (дата звернення: 24.06.2019), вільний. – Назва з екрана.
2. Ахматова Анна Андріївна [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Ахматова_Анна_Андріївна (дата звернення: 24.06.2019), вільний. – Назва з екрана.
3. Анна Ахматова і Україна [Електронний ресурс] // Prepodka.net = Сочинения для школьников. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <https://www.prepodka.net/anna-ahmatova-i-ukrayina/> (дата звернення: 24.06.2019), вільний. – Назва з екрана.
4. Муштенко С. Анна Ахматова й Київ. Виповнилось 120 років від дня народження видатної поетеси [Електронний ресурс] / Світлана Муштенко // День. – 2009. – № 107. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/anna-ahmatova-y-kiyiv_ (дата звернення: 24.06.2019), вільний. – Назва з екрана.
5. Родословная Анны Андреевны Ахматовой [Електронний ресурс] // Керкинитида Евпатория – история с древних времен, до наших дней. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <http://akhmatova-rgali.ru/index.php?view=articles&t=art2> (дата звернення: 27.06.2019), вільний. – Назва з екрана.